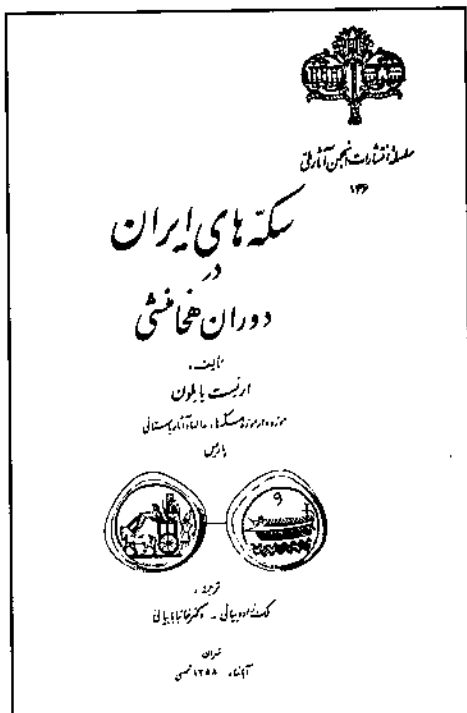

سکه های ایران در دوران هخامنشی

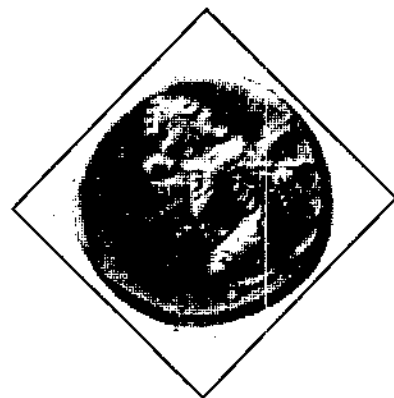

○ سکه های ایران در دوران هخامنشی
○ تألیف: ارنست بابلون
○ ترجمه: ملک زاده بیانی، دکتر خانبابا بیانی
○ ناشر: انجمن آثار ملی، تهران، ۱۳۵۸

○ رامین یلفانی

صاحب تشکیلات عظیم اقتصادی و مالی بودند. تقسیم بندی ایالات، کار وصول مالیات را تسهیل می کرد و طبق گفته مورخین باستان، میزان انواع مالیات های جنسی و نقدی که به خزاین دولتی و سلطنتی سرازیر می شد شگفت آور بوده است. همراه آن پیدایش و تثبیت وزنه ها و مقیاس ها و انواع سکه های ممین، از جمله علل تشویق تجارت خارجی و داخلی گردید. در این دوره تحول بزرگی که در تبادل اقتصادی بشر ایجاد شد، همانا گسترش پرداخت نقدی (سکه) در کنار پرداخت به صورت جنسی بود. حفر قنوات در فلات ایران رواج فزون تری گرفت و فلاحات گسترش یافت. به استخراج فلز و به طور کلی دانش معدن علاقه و تمایل زیادی نشان داده شد و در شهرها صنعت، توسعه بسیاری پیدا کرد به گونه ای که از لوازم ظریف آرایشی گرفته تا مصنوعات سنگین، تولید می شد. ساختمان جاده ها نیز تحول عمیقی یافته سرعت حمل و نقل فزونی گرفت. به هر حال امپراتوری هخامنشی در مقوله های سیاسی و اقتصادی، یک پیشواز و ابرقدرت در زمان خود بود به طوری که فاتحین خارجی (اسکندر و مقدونی ها) از همان اوان ورود به قلمرو هخامنشی مغلوب برخی دستاوردهای آنان شدند، گو اینکه خود هخامنشیان نیز از همان اوایل دوران حکومت خود متاثر بسیاری از

قوم پارسی نخستین قومی بود که موفق شد امپراتوری عظیم ایرانی را بر پایه ساختار منطقی و منظم سیاسی، اقتصادی و نظامی در دنیای کهن و در قرون پنجم و ششم ق. م ایجاد نماید و این شالوده به قدری محکم و استوار بود که سرمشق کشورگشایان و تمدن های پس از آن گردید. طبقات اجتماعی آریاهای ایرانی پس از ورود به فلات ایران با تشکیل دولت هخامنشی تبدیل به طبقات سیاسی گردیدند. این دولت هخامنشی بود که مبدع ایجاد مقامات و سازمان های سیاسی برای تعریف و اثبات و ارتباط طبقات سیاسی با یکدیگر به شمار می رود. در این دولت سازمان های اداری، نظامی، مذهبی و مالی (اقتصادی) با دقت زیاد و تحت سلسله مراتب منظمی که در رأس آن دستگاه سلطنت قرار داشت، مشغول امور خود بودند. اداره سرزمینی که مرزهای آن به رودهای سند، جیحون، دانوب و نیل منتهی می گردید، ممکن نبود مگر آنکه اوضاع سیاسی و مالی آن که از زمان داریوش اول (۵۳۱ - ۴۸۶ ق. م) به نظم کشیده شد، کار خود را به نحو احسن انجام دهد. شهربانان نیز نقش عمده ای در این نظام بر عهده داشتند. اقتدار این دستگاه سیاسی باعث شد که امپراتوری هخامنشی، بیش از دویست سال بزرگترین دولت زمان خود باشد. در سایه همین اقتدار سیاسی، هخامنشیان

دستاورد‌ها و نهادهای تمدنی اقوام قبل از خود بودند. درست است که در تاریخ تمدن گفته شده لیدی‌ها اولین قوم ضرب‌کننده مسکوکات یک شکل و یکنواخت بوده‌اند اما افتخار ضرب سکه به صورت گسترده و نهادینه نیز به نام هخامنشیان ثبت شده است و در این دوران بود که سکه، نظم و انسجام مطلوبی را به اقتصاد و مبادلات بشری در دنیای آن زمان داد.

ضرب سکه در دوران فرمانروایی هخامنشیان قانونمند بود و واحدهای پول در آن گستره بزرگ برای بسیاری از ملل تابع شناخته شده و معرف بودند، به طوری که حتی اسکندر مقدونی نیز بسیار زود از قوانین پولی هخامنشی تابعیت کرد و براساس «دریک» و «سیکل» سکه ضرب نمود.

از اولین کتابهایی که اروپاییان در زمینه سکه‌شناسی ایران منتشر کرده و هنوز از اعتباری ویژه برخوردار است تألیفی است به نام سکه‌های ایران در دوران هخامنشی که توسط ارنست بابلون (Ernest Babelon)، باستان‌شناس و سکه‌شناس معروف فرانسوی به رشته نگارش درآمده است. با وجود گذشت یکصد و هفت سال از تاریخ چاپ کتاب (۱۸۹۳ میلادی) باز هم مطالب آن برای صاحب نظران و مورخان در خور توجه و بهره‌گیری است.

«بابلون» (۱۸۵۴ - ۱۹۲۴ م) که سال‌ها در شغل موزه‌داری بخش سکه خدمت نموده بود، عضو فرهنگستان و مؤسس موزه سکه در کتابخانه ملی پاریس و صاحب تألیفات چندی بوده است. اما زمینه مورد علاقه او در تاریخ ایران مربوط به «دوران هخامنشی» به خصوص مسکوکات آن دوران است. در این کتاب نه تنها سکه‌های هخامنشی از زوایای سیاسی و اقتصادی و بازرگانی و هنری به دقت مورد بررسی قرار گرفته بلکه از اسناد یونانی و لاتینی و کتیبه‌های کشف شده تا زمان مؤلف که در دسترس بوده نیز در این زمینه استفاده شده است. درست است که تحقیقات سکه‌شناسی از زمان بابلون تا به امروز مراحل زیادی را گذرانیده است اما این موجب نادیده گرفتن زحمات او در شناساندن تاریخ و تمدن و فرهنگ ایران نخواهد بود. با مطالعه این کتاب دریافته خواهد شد که مؤلف در راه خواندن و شناسایی سکه‌های عدیده، چه زحمات طاقت‌فرسایی را متحمل گشته است. او حتی به موزه‌هایی که در نقاط مختلف اروپا دارای سکه بوده‌اند مراجعه کرده و در نهایت مجموعه کاملی از مسکوکات آن دوره را در کتاب خویش تهیه کرده است.

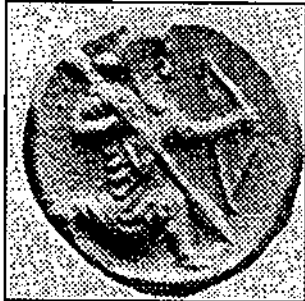
ترجمه متن این کتاب که سبک انشاء فرانسوی آن متعلق به قرن نوزدهم میلادی بوده با دقت و زحمت فراوان دو تن از اساتید عالیقدر فرهنگ و تاریخ این سرزمین، مرحومان دکتر خانبابا بیانی و ملکزاده بیانی فراهم شده که متأسفانه این اثر بزرگ تا حدود زیادی امروزه فراموش شده است، چرا که از چاپ آن ۲۱ سال می‌گذرد و تاکنون چاپ مجددی از آن نشده است.

مطالب این کتاب عظیم به بخش‌های علمی، تاریخی و جغرافیای تاریخی تقسیم‌بندی شده است، به این معنی که ابتدا مؤلف سکه‌های شاهی («دریک» و «شکل» سیکل) را با تمام جزئیات و دقایق هنری و فنی آن‌ها توضیح می‌دهد، سپس همین

روش را در مورد مسکوکات شاهان تابعه و ساتراپ‌های (خشتریاون‌های) هخامنشی پی می‌گیرد. با تورق این کتاب بسیار تخصصی با نام تعدادی از ساتراپ‌ها و یا شاهان محلی نواحی آسیای صغیر، لیکیه، کیلیکیه، قبرس، فینیقیه، سوریه، بعضی از جزیره‌های مدیترانه، مصر و قلمروهای دیگر هخامنشیان آشنا می‌شویم. نام‌هایی که هیچگاه به این گستردگی در کتب یا منابع مختلف دست اول و کلاسیک راجع به هخامنشیان نیامده است. به نظر صاحب‌نظران تاریخ هخامنشی، اسامی و تصاویر ساتراپ‌ها و مناطق و خدایانی که بر روی مسکوکات دوران مذکور آمده ارزش مطالعاتی بسیار دارد و می‌تواند موارد مبهم زیادی را روشن نماید. سکه‌های معرفی شده در کتاب گستره زمانی و جغرافیایی سرزمین‌های هخامنشی (البته فقط در مناطق غرب آن امپراتوری) تا امپراتوری روم را دربر می‌گیرد.

قسمت اعظم یا در واقع نیمی از حجم کتاب اختصاص به معرفی فنی مجموعه‌های معرفی چون سکه‌های گردآوری شده در موزه سکه کتابخانه ملی پاریس و سایر نقاط و احتمالاً مجموعه شخصی بابلون دارد. به نظر می‌رسد بابلون، پا را از معرفی مسکوکات شاهی و محلی دوره هخامنشی فراتر نهاده و سکه‌های نقاط ساتراپی نشین آن دوره چون قبرس، فینیقیه، مصر و سایر مستعمرات را نیز از دوره هخامنشی تا امپراتوری روم معرفی نموده است که البته ارتباط سکه‌های متأخر با مسکوکات دوره هخامنشی، از دید نویسنده همانا معرفی سیر و روند ضرب سکه در تمامی سرزمین‌های غرب امپراتوری هخامنشیان بوده است، هر چند که این موارد الزامی نداشته و یا توجه به جایگاه تکامل نیافته روش تحقیق در علوم انسانی در قرن نوزدهم میلادی باعث تعجب زیاد نیست. از قسمت‌های جالب این کتاب بخش فهرست نوشته‌ها و نام‌ها، خطوط آرامی، فینیقی، لیبی، قبرسی، یونانی و لاتین است که محقق سکه را با اصطلاحات و نوشته‌ها و علامات معمول بر مسکوکات مناطق غربی امپراتوری هخامنشیان آشنا می‌سازد.

شروخی که ارنست بابلون بر سکه‌ها آورده، اگر کاملاً با تواریخ باقی مانده از دوران هخامنشی ممزوج گردد می‌تواند دوران آن پادشاهی را بسیار روشن‌تر نماید، البته بیشتر توضیحات مؤلف در کتاب بسیار تخصصی و راجع به مشخصات فنی مسکوکات است. به هر حال این کتاب برای پژوهش‌های راجع به مناطق غرب امپراتوری هخامنشی از منابع حائز اهمیت می‌تواند باشد و جای آن دارد که متولی چاپ اول آن، همتی دیگر برای چاپ بعدی آن نماید تا جایگاه و ارزش کتاب بهتر و بیشتر روشن شود، همچنین قدر مؤلف و مترجمان گرانقدر آن نیز شناخته‌تر گردد.

بابلون (۱۸۵۴ - ۱۹۲۴ م) که سال‌ها در شغل موزه‌داری بخش سکه خدمت نموده بود، عضو فرهنگستان و مؤسس موزه سکه در کتابخانه ملی پاریس و صاحب تألیفات چندی بوده است، اما زمینه مورد علاقه او در تاریخ ایران مربوط به «دوران هخامنشی» به خصوص مسکوکات آن دوران است

در این کتاب نه تنها سکه‌های هخامنشی از زوایای سیاسی و اقتصادی و بازرگانی و هنری به دقت مورد بررسی قرار گرفته، بلکه از اسناد یونانی و لاتینی و کتیبه‌های کشف شده تا زمان مؤلف که در دسترس بوده نیز در این زمینه استفاده شده است

